

UOT 94

**BOSNİYA, HERSOQOVİNA, SANCAQ, KASOVA, MAKEDONİYA,
BOLQARİSTAN VƏ YUNANİSTAN-QƏRBİ TRAKİYA
TÜRKLƏRİNİN XX ƏSRİN 60-80-Cİ İLLƏRİNDƏKİ İCTİMAİ-SİYASİ
PROSESLƏRİNƏ DAİR****NEYMAN NƏRMAN OĞLU XASAYEV***Sumqayıt Dövlət Universiteti**nemanxasiyev@gmail.com*

Məqalədə XX əsrin 60-80-ci illərində türk-müsəlman xalqlarına qarşı xristian-slavyan və yunan birliklərinin yürütdüyü milli-irqi ayırı - seçkilik siyasetindən, dini-mənəvi xarakterli ögeylik münasibətlərindən bəhs olunur. Göstərilir ki, keçmiş Yuqoslaviyaya məxsus Bosniya və Hersoqovina vilayətlərində yerli türk-müsəlman əhaliyə qarşı ölkədə çoxluq təşkil edən qatı slavyan millətçiləri, xristian dini irticaçıları tərəfindən həm aşağı, həm də yuxarı səviyyədə repressiya siyasəti, milli-irqi, dini-mənəvi yönümlü təzyiqlər aşırı dərəcədə gücləndirilmişdi. Beynəlxalq birlik və təşkilatların, Qərb diplomatiyasının türk-müsəlman əhalisinə qarşı yönəlmiş bu qeyri-insani hərəkətlərə, vandalizm əməllərinə loyaf yanaşmaları, laqeydlik nümayiş etdirmələri də məqalənin aparıcı xəttini təşkil edir. Eyni münasibətin Balkanlarda qərar tutmuş Kosova, Sancaq və Makedoniya, Bolqarıstan və Qərbi Trakiya türklərinə qarşı sərgilənməsinə də məqalədə lazımı yer verilmişdir.

Açar sözlər: Yuqoslaviya, Balkan türkləri, Bosniya və Hersoqovinanın türk-müsəlman əhalisi, Yunan-Trakiya türkləri, Kosova, Sancaq, Makedoniyanın türk xalqları, Bolqarıstanın türk-müsəlman əhalisi

Giriş. 1918-ci ildən 2000-ci ilə qədər davamlı olan xronoloji çərçivə ümumdünya tarixşünaslığında müasir tarix, ən yeni tarix və ya çağdaş tarix kimi yad edilməkdədir. Bəşər cəmiyyəti üçün ən yaxın tarixi mərhələ sayılan bu dövrdə yaddaşlarda silinməz izlər buraxmış bir çox ictimai-siyasi proseslər baş vermişdir. Dünyanı iki müxtəlif sistemə bölmüş soyuq müharibə dövründə cərəyan edən ictimai-siyasi proseslər daha çoxçalarlı olması, daha kəskin xarakter alması ilə fərqlənmişdir. 1943-cü il Tehran Konfransından öz başlanğıcını götürən soyuq müharibə dövründə kapitalizm dünyası ilə sosializm sistemi arasında siyasi, hərbi-diplomatik, sosial-iqtisadi, ticari, mədəni, dini-mənəvi aspektdə idoloji savaşı getmişdir. 1991-ci ildə sosializmin dağılması, SSRİ adlı Qırmızı imperiyanın çökməsi və ABŞ-ın lideri olduğu kapitalizmin qələbəsi ilə sonuclanan bu soyuq savaşın 60-80-ci illər mərhələsi iki müxtəlif

sistem arasında həm istiləşmənin, həm soyuqlaşmanın həm də son tutaşmanın getdiyi bir dövr kimi maraq doğurur. Bu tarixi-xronoloji mərhələdə Bosniya, Hersoqovina, Sancaq, Kosova, Makedoniya, Bolqarıstan, Yunan-Qərbi Trakiya türklərinin beynəlxalq ictimai-siyasi proseslərdə iştiraklarını öyrənmək baxımından tədqiqatə cəlb edilən mövzu aktualdır. Problem türk xalqlarının XX əsrin 60-80-ci illərində cərəyan etmiş ictimai-siyasi proseslərinə bu vaxta qədər kompleks şəkildə yanaşılmaması baxımından da öz aktuallığı ilə diqqəti cəlb edir. Problemin öyrənilməsinə vacib edən digər amil XX əsrin 60-80-ci illərində türk xalqlarının ümumdünya ictimai-siyasi proseslərində iştirakı məsələsinin bu vaxta qədər tarixə obyektiv, məntiqli və müqayisəli yanaşma metodları üzrə işıqlandırılmaması ilə bağlıdır.

Bosniya və Hersoqovina türklərinin ictimai-siyasi vəziyyəti XX əsrin 60-80-ci illərində. Qərb diplomatiyası Bosniya və Hersoqovina problemini XX əsrin əvvəllərindəki Balkan savaşları dövründə (1912-1913-cü illərdə) öz xeyrinə həll edərək, regionu Osmanlı imperatorluğundan qoparıb almışdı [1, 259]. 1943-ci il noyabr ayının 28-i təqvim günündən dekabrın 1-nə qədər davam etmiş Tehran Konfransından öz başlanğıcını götürərək iki müxtəlif sistem arasında kəskin xarakter alması ilə yadda qalan Soyuq savaşa [2, 37] Balkan türklərinin 60-80-ci illər tarixində də silinməz işlər buraxmışdı. Dünya sosializm birliyinin ən aparıcı Balkan dövlətlərindən olan Yuqoslaviyada 1960-1980-ci illərdə Bosniya, Hersoqovina türkləri kompakt halında yaşamaqda idi. 1968-ci ildə Bosniya və Hersoqovina türklərinin beynəlxalq hüquq müstəvisində məsələ qaldırmaqla öz kimliklərinə türk milli mənsubiyyətlərini yazdırmağa başlamaları Yuqoslaviyanın xristian-slavyan mənşəli, şovinst əhvalruhiyyəli əhalisinin qəzəbinə səbəb olmuşdu. Bu dövərdə ölkənin demokratik təsisatlar əsasında idarə olunduğu bildirilsə də əslində Yuqoslaviyada slavyanofillik və xristianpərəstlik ön plana çəkilərək yerli türk-müsəlmanlara qarşı milli-etnik, dini-ideoloji yönümlü aşağılayıcı siyasət yürüdü. Paralel olaraq Roma papalığının gizli göstərişlərinə istinadən Yuqoslaviyadakı türk-müsəlman nüfuzunun dini-etnik zəmində assimilyasiyası, slavyanlaşdırılması və xristianlaşdırılması siyasəti də həyata keçirilməkdə idi. Lakin kapitalizm və sosializm sistemləri arasındakı uzun müddətli, ziqzaqlı soyuq savaşın XX əsrin 60-80-ci illərinə təsadüf edən son çatışmasının birincinin qələbəsi ilə nəticələnməsi nəinki, Yuqoslaviyadakı sosializm üsul-idarəsinə son qoymuş, hətta onun özünü belə, avtoritar, totalitar dövlət kimi tarix səhnəsini tərk etməyə məcbur salmışdı.

Yuqoslaviyanın sosializmin inzibati amirlik idarə üsuluna soykənən bir dövlət kimi, milli-etnik zəmində siyasi cəhətdən müxtəlif idarəçiliklərə parçalanaraq süquta uğraması ərəfəsində, ölkə ərazisində müxtəlif milli, dini, etnik münaqişə ocaqları da yaranmaqda idi. Bu milli, dini və etnik münaqişə ocaqlarından öz həssaslığı, kövrəkliyi ilə diqqəti daha çox cəlb edən türk-müsəlman əhalisinin toplum halında tarixən yaşadığı Bosniya və Hersoqovina regionları idi. Bosniya və Hersoqovinadakı qarşısızalmaz savaş həm milli-etnik, həm

milli-siyasi, həm də dini-ideoloji zəmində inkişaf edərək barışmaz konfliktdə çevrilməklə beynəlxalq aləmin də diqqətini özünə çəkməkdə idi.

Sosializimin üzücü inzibati amirlik sistemindən qurtulan Bosniya və Hersoqovinanın türk-müsəlman əhalisi siyasi özgürlüyünə qovuşmaq uğurunda geriyə dönüşü olmayan mübarizə meydanına atılmış, ictimai-siyasi cəhətdən təşkilatlanma və bir araya gəlmə mərhələsinə qədəm qoymuşdu. Əlbəttə ki, soykökləri avar-peçenik türk toplumlarına bağlanan Bosniya və Hersoqovinanın yerli türk-müsəlman əhalisinin milli istiqlaliyyətin əldə edilməsi uğrunda mübarizəyə başlaması gerçəkliyi regionun xristian-slavyan nasistlərinin onlara qarşı şovnist əhval-ruhiyyədə köklənməsinə gətirib çıxarmalı idi və gətirib çıxarmışdı da. Bir tərəfdən beynəlxalq aləmdə Rusiya Sovet Federativ Sosialist Respublikasını yönləndirən velikorus şovnizmi, digər tərəfdən isə təcrübəli və hiyləgər Qərb diplomatiyasının diktəsi üzrə hərəkət edən Yunan diplomatiyası Bosniya-Hersoqovina türklərinin milli istiqlaliyyət uğrunda apardıqları savaşa qənim kəsilməklə regiondakı slavyan mənşəli xristian serbləri dəstəkləyərək qızıışdırırdılar. Tarixən qonşuluq zəminində yaşamağı üstün tutmuş Bosniya və Hersoqovina türklərinə Serb millətçilərinin XX əsrin 80-ci illərinin sonunda qanlı savaş açması hadisəsi genosid xarakteri alıb regionda 350 mindən artıq türk-müsəlman əhalisinin qətlə yetirilməsi ilə nəticələnmişdi [3, 19].

Sancaq, Kosova və Makedoniyanın türk-müsəlman əhalisinin XX əsrin 60-80-ci illərindəki ictimai-siyasi vəziyyətinə dair. Balkanlarda qərar tutan Sancaq, Kosova və Makedoniyanın türk-müsəlman əhalisi də XX əsrin 60-80-ci illərində xristian-slavyan toplumlarının ona qarşı yürüdülmən dini-ideoloji, irqi, milli-etnik yönümlü repressiya siyasəti ilə qarşılaşmalı olmuşdu. Qeyd edək bəhs etdiyimiz dövrdə Sancaq vilayətində 350 min, Kosovada isə 2 milyon türk-müsəlman əhalisi yaşayırdı. Onların da bu dövrdə Bosniya və Hersoqovinanın türk-müsəlman toplumları kimi milli-dini mənsubiyyətləri məkrli şəkildə danılır, sayları beynəlxalq ictimaiyyətə olduqca az göstərilirdi. Sancaqda, Kosova və Makedoniyanın aborijen türk-müsəlman nüfusları da bəhs edilən dövrdə orta ümumtəhsil məktəblərində doğma ana dilində təhsil almaq hüquqdan məhrum edilmişdi. Bu dövrdə regionun türk-müsəlman əhalisi nəinki Yuqoslaviyanın mərkəzi ərazilərində, hətta əzəli yurd yerlərinin yerləşdiyi, yaşadıkları Sancaq, Kosova və Makedoniyada belə dövlət əhəmiyyətli idarəetmə strukturlarında ən aşağı məmur vəzifəsini icra etmək hüququndan məhrum edilmişdi. Bu azmış kimi onlar daimi yaşayış yerlərindən sıxışdırılaraq çıxarılır, dağınıq, səpələnmiş vəziyyətdə müxtəlif bölgələrə, zonalara yerləşdirilir, bununla da kompakt halda yaşam tərzlərinə qəsdən son qoyulurdu. Nəticədə tarixboyu yaratdıqları milli kultürləri zorla qoparılaraq əllərindən alınır, milli-etnik, dini-ideoloji təzyiqlərə məruz qalmaqla slavyanlaşdırma, xristianlaşdırma missiyasının növbəti qurbanlarına çevrilirdilər [3, 30-31].

Bolqarıstan türklərinin XX əsrin 60-80-ci illərindəki ictimai-siyasi vəziyyəti. Bolqarıstan Xalq Respublikasında kompakt vəziyyətdə yaşayan türk mənşəli əhali də XX əsrin 60-80-ci illərində ölkədəki xristian-slavyanların mili,

dini zəmində təzyiqləri ilə üzləşməli olmuşdular. 1774-cü ildə Osmanlı və Rusiya imperiyaları arasında imzalanmış Kiçik Qaynarça sülhündən [4, 15-16] öz başlanğıcını götürüb türk-müsəlman əhalisinə qarşı yönələn assimliyasıya siyasəti davamlı xarakter alaraq XX əsrin 60-80-ci illərində Bolqarıstanda vahid “bolqar sovet xalqı yaratmaq” kodu altında çox sürətlə həyata keçirilməkdə idi. XX əsrin 60-80-ci illərində Bolqarıstanın türk-müsəlman əhalisinə qarşı yönəlmiş assimliyasıya siyasəti özünü ölkədəki türk dilli orta məktəblərin bir çoxunun ixtisar edilərək saylarının kəskin şəkildə azaldılmasında, 1970-ci illərdə türk uşaqlarının əksəriyyət təşkil etdiyi orta ümumtəhsil məktəblərində türkcə adicə məişət dilinin belə qadağan edilməsində qabarıq şəkildə büruzə verməkdə idi. 1985-ci ildə türklərin kompakt yaşadığı ərazilərdə türk coğrafi toponimlərinin, tarixi adlarının dəyişdirilərək xristian-slavyan mənşəli isimlərlə əvəzlənməsi prosesinin kəskin xarakter alması bu istiqamətdə vəziyyətin necə gərgin olmasını təsdiqləməkdədir. 1989-cu ildə ölkədə məkrli formada aparılan aşağılayıcı assimliyasıya siyasətinə qarşı Bolqarıstan türklərinin kütləvi etiraz səsini qaldırması hadisəsi isə mövcud siyasi rejim tərəfindən 300 min türk-müsəlman əhalisinin kompakt halda yaşadıkları tarix yurd yerlərindən sıxışdırılaraq müxtəlif əyalət və vilayətlərdə səpələnmiş vəziyyətdə yerləşdirilməsi ilə nəticələnmişdi [5, 35-39].

Qərbi Trakiya türklərinin XX əsrin 60-80-ci illərindəki icimai-siyasi vəziyyəti. XX əsrin 60-80-ci illərində Yunanıstana məxsus Qərbi Trakiya ərazisində təxminən 120-130 min türk-müsəlman əhalisi kompakt halda yaşamaqda idi. Qərbi Trakiya qədim bir türk torpağı olub şərqdən Qara dəniz, cənubdan Mərmərə dənizi, Şimaldan Balkan dağları, qərbdən isə Struma çayına qədər uzanan geniş əraziləri əhatə edir. Burada ən qədim zamanlardan məskunlaşan Trakiya türkləri hələ XX əsrin əvvəllərində qədim qoyduqları milli oyanış hərəkatını yunan siyasi asılılığına qarşı yönəldərək ümumxalq hərəkatına çevirmişdilər. Bəhs olunan xronoloji çərçivədə Qərbi Trakiya türklərini digər türk qövmələrindən fərqləndirən ən xarakterik xüsusiyyət Avropa birliyinə üzv olmuş bir ölkənin vətəndaşlarına çevrilmələri ilə bağlı idi. Digər fərqləndirici xüsusiyyətləri isə beynəlxalq aləmdə sülhün, insan haqlarının, hüquqi dövlətin, vətəndaş cəmiyyətinin və bu kimi demokratik təsisatların carçısı sayılan Avropa İttifaqının üzvünə çevrilmiş Yunanıstanın xristian dininə qail əhalisindən fərqli olaraq onların minimum insan hüquqlarından belə məhrum edilmələri ilə əlaqədar idi. Başqa bir özgürlükləri isə Avropa İttifaqının Yunanıstanın xristian mənşəli əhalisinə isti münasibət bəsləyib onun hər bir istiqamətdə qayğısına qaldığı halda Qərbi Trakiya türklərinin acnacaqlı durumuna laqeydlik nümayiş etdirməsində, gözyummasında özünü aydın şəkildə büruzə verməkdə idi.

Onu da qeyd edək Yunanıstanın yunan çoxluğu ilə yanaşı ölkədəki azsaylı makedoniyalılara da XX əsrin 60-80-ci illərində xristian dininə qail olduqları üçün Qərb diplomatiyası tərəfindən sıcaq münasibət bəslənilməkdə idi.

Araşdırmalar göstərir ki, Qərbi Trakiya türkləri 1923-cü ildə çağırılmış

Lozanna Konfransının qərarına əsasən Yunanıstanın tərkibinə qatıldıqları ilk vaxtlardan XX əsrin 80-ci illərinə qədər ölkə vətəndaşı olaraq vətənə, dövlətə, dövlətçiliyə hər hansı xəyanətkar mövqe nümayiş etdirməmişlər. Əvəzində isə nəsibləri yunan sovinist siyasi idarəçiliyi tərəfindən dini-idoloji, milli-irqi ayrı-seçkilik siyasəti ilə daim qarşı-qarşıya qalmaqdan ibarət olmuşdur. Hətta onlar dünyada dövlətin və hüququn bərqərar olduğu dövrdən öz başlanğıcını götürən xüsusi mülkiyyətə sahiblənmək hüququndan belə mərhum edilmişdilər. Belə ki, məskunlaşdıqları tarixi coğrafiyada hər hansı daşınmaz əmlakı satın alıb öz xüsusi mülkiyyətinə çevirmək onlara rəsmən qadağan edilmişdi. Bu azmış kimi mövcud rejim tərəfindən Trakiya türklərinin Türkiyə Cümhuriyyətinin çoxsaylı türk-müsəlman əhalisi başda olmaqla, türk qövümləri ilə tarixi bağlarını qoparıb atmağa çalışılmışdı. Bu məkirli məqsədə nail olmaq üçün yunan-xristian sovinist siyasi idarəçiliyi əksər türk xalqlarının istifadə etdiyi latın qrafikalı əlifbada Trakiya türklərinin yazıb-oxumalarına imkan verməmiş, olduqca mürəkkəb və mənimsənilməsi çətin ərəb qrafikalı əlifbadan istifadəyə davam etmələrini məqbul saymışdır.

1967-ci ildə tərkibi yunan-xristian sovinistlərdən təşkil edilmiş "Albaylar" xuntası Trakiya türklərinə qənim kəsilməklə beynəlxalq ictimaiyyətin gözü qarşısında onlara qarşı genosid siyasətini gerçəkləşdirmişdi. 1960-1980-ci illərdə Qərbi Trakiya türklərinə qarşı Yunanıstan dövlətinin tutduğu mövqeyi izlədikdə onların mövcud rejim tərəfindən hərcür vətəndaşlıq hüquq və imtiyazlarının məhdudlaşdırıldığını, hətta orta ümumtəhsil və ali təhsil müəssisələrində oxumaq hüquqlarının əllərindən alındığını açıq-aydın şəkildə görə bilərik. Bundan savayı insan hüquq və haqlarının bərabərləşdirilməsini nəzərdə tutan, 1975-ci ildə qüvvəyə minmiş Helsinki Yekun Aktının qərarlarında Yunan Şovinizist siyasi idarəçiliyi tərəfindən bilərəkdən Qərbi Trakiya türklərinin ölkədə demək olar ki, yaşamadıqları fikri irəli sürülmüşdü.

Nəhayət 1985-ci ildə Qərbi Trakiya türkləri içərisindən çıxmış nüfuzlu bir liderin, söz sahibi aydının - Sadiq Əhmədin başçılığı ilə yunan sovinizminin onları alçaldan müstəmləkəçi, irqçi, dini-etnik xarakterli dözülməz siyasətinə qarşı kütləvi etiraz çıxışlarına başlamışdılar. Bu zaman Qərbi Trakiya türklərinin həqiqi sayını müəyyən edəcək imzatoqlama kompaniyası milli azadlıq hərəkatının ilk addımı kimi irəliyə doğru qətiyyətlə atılmışdı. İmza toplama kompaniyasının keçirilməsi zamanı qısa bir vaxt ərzində regionda yaşayan türklərin imza sayının 10 minə ötməsi faktı [6, 4-13] Yunanıstan hökumətinin Helsinki Yekun Aktının iştirakçısı kimi ölkəsində türk mənşəli əhalinin yaşamadığı haqqında verdiyi informasiyanın yalan olduğunu bütün çılpalığı ilə aşkara çıxarmışdı. Bununla da Yunanıstan sovinist bir dövlət kimi beynəlxalq ictimaiyyətin qınaq obyektinə çevirilmişdi. Nə daxili rejimdən, nə də beynəlxalq ictimaiyyətdən haqq və hüquqlarının tanınması uğrunda apardıqları milli mücadilə hərəkatı zamanı dəstək görməyən, maddi və mənəvi yardım almayan buna görə də yunan-xristian sovinizminin tətbiq etdiyi alçaldıcı basqılara dözümsüzlük nümayiş etdirən Qərbi Trakiya türkləri XX əsrin 60-80-

ci illərində özlərinə doğma, sıcaq bildikləri Türkiyə Cümhuriyyəti ərazisinə köç etməyə başlamışdılar. Statistik hesablamalara görə XX əsrin 60-80-ci illərində Türkiyəyə 20 min civarında trakiyalı türk-müsəlman ailəsi köç etmişdi.

Nəticə. Lazımı tarixi, siyasi ədəbiyyatlara istinad etməklə problem mövzunun əhatə olunduğu xonololoji mərhələdə Balkanlardakı Bosniya və Hersoqovina türklərinin Yuqoslaviyanın slavyan-xristian millətçiləri tərəfindən dini-ideoloji, milli-irqi zəmində daima təzyiqlərlə, zorakılıqlarla üzləşmələri qənətinə gəlirik. Postyuqoslaviya məkanındakı türk soyluların bu qeyri insani davranışlara qarşı haqq səslərini qaldıran zaman isə ölkədəki xristian millətçilərin soyqırım siyasətinə düçar olduqlarını da izləyə bilirik. XX əsrin 60-80-ci illərində Balkanlarda qərar tutan Sancaq, Kosova, Makedoniya, Bolqarıstan və Qərbi Trakiya türk xalqlarına qarşı da mövcud xristian, slavyanofil siyasi rejimlər tərəfindən eyni dini, milli, irqi ayrı-seçkilik siyasətinin davamlı olaraq həyata keçirildiyini də görə bilirik. Yunanıstanın Avropa İttifaqına daxil olduqdan sonra belə ölkədəki türk-müsəlman əhalisinə qarşı yönəltdiyi milli-irqi, dini-etnik xarakterli siyasəti yumşaltmaq, humanizm nöqtəyi nəzərindən yox etmək əvəzinə, əksinə daha da sərtləşdirildiyinin, dözümsüz hala gətirildiyinin, Avropa İttifaqının isə dini, irqi və milli zəmində bütün bu haqsızlıqlara, vəhşətlərə laqeyidlik nümayiş etdirməsinin də şahidi oluruq. Məqələnin elmi yeniliyi lazımı ədəbiyyata istinad etməklə Balkan türklərinin XX əsrin 60-80-ci illərinə aid ictimai-siyasi proseslərinə tarixə obyektiv, məntiqi və müqayisəli yanaşma metodları üzrə ilk dəfə münasibətin bildirilməsi ilə bağlıdır. Problemə ilk dəfə kompleks şəkildə yanaşma da elmi yenilik kimi dəyərləndirilə bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. Avropa tarixi. Konya: Şekeroğlu, 2004, 289 s.
2. Очерки истории СССР (1941-1977). М.: Высшая школа, 1978, 224 с.
3. Mehmet S.İ. Bosna-Hersek vəhşətləri və dünya komu oyunu. Trabzon: Çinar, 2014, 141 s.
4. Osmanlı tarixi (1774-1922). İstanbul, İdeal kültür yayıncılıq, 2019, 495 s.
5. Stedanos E. Milliyetlər və sınırlar. Balkanlar, Kavkasiya və Orta Doğu, İstanbul: Çağaloğlu, 1994, 504 s.
6. Öksüz H. Batı Trakiya türkləri. Kara dəniz araşdırma mərkəzi. Karam Çorum, 2006, 255 s.

О СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССАХ ТЮРОК ИЗ БОСНИИ, ГЕРЦЕГОВИНЫ, САНЧАГА, КОСОВЫ, МАКЕДОНИИ, БОЛГАРИИ И ГРЕКО-ЗАПАДНОЙ ФРАКИИ В 60-80-Х ГОДАХ XX ВЕКА

Н.Н.ХАСАЕВ

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается политика национально-расовой дискриминации, проводимой христианско-славянскими и греческими общинами против тюрко-мусульманских народов в 60–80-х годах 20 века, а также религиозно-духовные сводные отношения. Утверждается, что в бывших югославских провинциях Боснии и Герцеговины политика репрессий, национально-расовых, религиозно-нравственных

преследований местного тюркско-мусульманского населения, как национального, так и расового, была усилена большинством славянских националистов и христианских религиозных реакционеров. В статье также отражена лояльность и равнодушие международного сообщества и организаций, западной дипломатии к этим бесчеловечным актам и актам вандализма в отношении тюркско-мусульманского населения. В статье также подчеркивается такое же отношение к туркам в Косово, Санчаке и Македонии, Болгарии и Западной Фракии, которые поселились на Балканах.

Ключевые слова: Югославия, балканские турки, турецко-мусульманское население Боснии и Герцеговины, греко-фракийские турки, Косово, Санчак, турецкие народы Македонии, турецко-мусульманское население Болгарии

**ON THE SOCIO-POLITICAL PROCESSES OF THE TURKS OF BOSNIA,
HERZEGOVINA, SANCAK, KOSOVO, MACEDONIA, BULGARIA
AND GRECO-WESTERN THRACE IN THE 60-80S OF THE XX CENTURY**

N.N.XASAYEV

SUMMARY

The article deals with the policy of national-racial discrimination pursued by the Christian-Slavic and Greek communities against the Turkish-Muslim peoples in the 60s and 80s of the the XX century, as well as the religious-spiritual discriminatory relations. It is stated that in the former Yugoslav provinces of Bosnia and Herzegovina, the policy of repression, national-racial, religious-moral persecution against the local Turkish-Muslim population, was intensified by the majority Slavic nationalists and Christian religious reactionists. The article also reflects the loyal and indifferent approach of the international community and organizations, Western diplomacy to these inhumane acts and vandalism against the Turkish-Muslim population.

The article also draws attention to the fact that the same attitude is shown against the Turks of Kosovo, Sanjak and Macedonia, Bulgaria and Western Thrace, who settled in the Balkans.

Keywords: Yugoslavia, Balkan Turks, Turkish-Muslim population of Bosnia and Herzegovina, Greek-Thracian Turks, Kosovo, Sanjak, Turkish peoples of Macedonia, Turkish-Muslim population of Bulgaria